

DIENES ÉVA

IBBY Konferencia 2009.

Mese, mese, mátká címmel szakmai konferenciát rendezett az IBBY (Gyermekkönyvek Nemzetközi Tanácsa) 2009. január 19.-én, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Központi Könyvtárában. A téma: az olvasás, olvasóvá nevelés, a mesék szerepe, közösségformáló ereje mindennapi életünkben.

Dr. Fodor Péter főigazgató úr üdvözlő szavaiban kihangsúlyozta a mese jelentőségét, hiszen, mint mondta: a mesét hallgató gyerekből lesz az olvasó felnőtt. A könyvtárosok közvetítők, lehetőséget nyújtanak, hogy történet és ember, egymásra találjon. A jövőt építjük, miközben mesét mondunk, illetve olvasunk: szülőként, pedagógusként, könyvtárosként.

Bogyay Katalin szakállamtitkár arról beszélt, hogy a művészek: illusztrátorok, írók, költők, különleges nyelvet használnak, ez a kulturális diplomácia nyelve. Majd átadta a Nemzetközi Honour List díjat, melyet idén Berg Judit: Rumini című meseregénye (Kálmán Anna illusztrálta, Pozsonyi Pagony adta ki) és Kiss Ottó: *Szerintem mindenki maradjon otthon vasárnap délután* című története (Baranyai András illusztrációival, Csodacseruza gondozásában) nyerte el.

Első előadóként dr. Boldizsár Ildikó mesekutató, meseterapeuta: a népmesék közösségformáló erejéről mesélt, a zsúfolásig megtelt teremben. A népmese tudásközvetítő, tudatformáló, lélekfrissítő, gyógyító szerepén túl a közösségformáló erejéről beszélt részletesen. A mesemondó felelősségét is kiemelte: a mesélő felkészült a mesemondásra, előtte beszélgetett az egybegyűltekkkel és a hallgatóság igénye szerint, választotta ki a megfelelő történetet. Tisztában volt vele, hogy nagy a felelőssége az átadott tudás vonatkozásában. A mesemondás rítus volt: kötelezően előírt feltételekkel rendelkezett a mesélés ideje, helye, körülményei tekintetében. Sőt, létezett egy mesebíró, akit a hallgatóságból választottak ki, és ő ügyelt rá, hogy a mesemondó mindig új mesét mondjon. Ezen túl a mesék hatására jobban dolgoztak az emberek. „Managerek figyelem! Az emberek jobban teljesítenek, ha mesét hallgatnak”, jegyezte meg tréfásan Boldizsár Ildikó.

Régen számtalan lehetőség adódott a családi ünnepektől az őszi-téli munkáig arra, hogy a mesemondók történetekkel szórakoztassák a környezetüket. A mesélés célja azonban nemcsak a szórakoztatás volt, hanem a tanácsok, értékek átadása is. Segítségükkel tanulhatták meg a közösség tagjai a helyes viselkedést, és a történetek azt is megtanították a közösség tagjainak, hogy a boldogságig vezető út, buktatókkal, nehézségekkel teli. A történetekben mindenki saját hibájára ismerhetett anélkül, hogy kiközösítették vagy megszégyenítették volna. A mese boldogságra képes embereket nevel. A magyar népmesék egyedülállóak a világon: az élet tiszteletéről és szeretetéről szól-

nak: minden lélekkel bír ezekben a történetekben: a nyál, a vér, a seprű, a turbán stb. Ezekre a tárgyakra a mesehősnek vigyáznia kell, felelősséggel tartozik értük.

A mese szimbólumokkal és archetípusokkal dolgozik. Kétféle tanítása a profán és a szakrális. A profán tanítások a női és férfi szerepek, az öregek tisztelete és a halálra vonatkozó utasítások. A szakrális tanítása a mesének, hogy minden a sötétségből a fénybe, - káoszról a rendbe tart. A mese hallgatása során a mesélő áthagyományozta a tudást, a hallgatóságban érett, dolgozott, „belsővé vált” a történet. Azonnali reakciókra nyílt lehetőség, a hallgatóság bekiabált: „Nem úgy van az, Józsi bácsi” és a mesemondónak javítania kellett a mesén.

Dr. Boldizsár Ildikó több mint húsz éve foglalkozik mesékkel. A kutató elmondása szerint az utóbbi években többször feltette azt a kérdést gyerekeknek, hogy „szeretik-e a meséket” és az eredmény meglehetősen meglepető, mert a válaszok egyharmadában „nem” szerepelt. Az indok: „azért, mert a mesékben a jó győz és az unalmas”... De a felnőttek sem boldogulnak a mesék nélkül: mai idősödő korosztály elfelejti kimunkálni magában a bölcseset, ezért nem tud tanácsot adni a fiatalabb generációnak. Ők viszont nem is kérnek tanácsot, mert elfelejtették, hogy miért fontos a tisztelet, és hogy az idősektől, kaphatnak iránymutatást, útbaigazítást.

Az előadó szerint, a közösségi mesélésre nem teremtődtek új alkalmak, ezért mesedélutánokat tartva elkezdte járni az országot. - Örömmel tapasztalta, hogy sok helyen ráéreztek a mesemondás élményére, és attól kezdve összefártak mesélni egymásnak. Sőt, sokan felfedezték magukban a Mesemondót.

A kávészünetben nemcsak a kávé és pogácsa került terítékre, a szakemberek, könyvkiadók kutatók, könyvtárosok, illusztrátorok és pszichológusok, könyvkiadók lelkesen tárgyalták a konferencia eseményeit. A régiek mellett sok új arcot lehetett látni.

Dr. Pompor Zoltán a tündérmeséket hasonlította össze a műmesékkel, Lázár Ervin mesehősei közül néhányat kiemelt, és ezeket elemezte. Szeretemeseknek nevezte el az író történeteit, miután a szeretet segítségével jutunk el a megoldáshoz. A műmesében a népmesei morál ironizált formában tovább él: jó sárkány, szép boszorkány változatban. Míg a jó és rossz világa egyértelműen szétválik a hagyományos történetekben, a jónak győznie kell a rossz felett. A műmesékben a hősnek, sokszor önmagát kell legyőznie – és néha elbukik. A szereplők hétköznapi emberek, egyéni karakterrel rendelkeznek, hibáznak, de eljuthatnak a boldogsághoz. Az előadó Oscar Wilde: *Önző óriását* és Móra Ferenc: *Kincskereső Kisködmön* történetét, Lázár Ervin *Dömdödömjét* is felhozta példaként.

Lázár Ervin: *Szegény Dzsoni és Árnika* meseregénye kétfedelű – egyrészt nyomon követhetjük Dzsoni és Árnika történetét, másrészt előttünk alakul a történet a Mesélő és Hallgató formálja a történetet. A meseszöveget a gyermeki képzelet irányítja. Dzsoni elbizonytalanodik, rosszul választja meg tanácsadóját, így majdnem tragédiába torkoll a történet. De a megoldáshoz vezető utat már nem egyedül, hanem társával, Árnikával teszi meg.

A tündérmesei hős a közösség céljáért áldozza fel magát, másokért küzd, segítőtársak segítségével. Arctalan, tökéletes, szenvedélymentes herosz. Ezzel ellentétben a Hétfejű tündér névtelen hőse önző, csúnya, arca van. Tündérlő ember – értékrendje nem olyan biztos, félti az életét, rossz tanácsadóra hallgat. Szegény Dzsoni önzetlen hős, de

elbizonytalanodik, ezáltal újraindul az egész történet. Első körben egyedül, második körben Árnikával együtt teszi meg az utat. A Hétféjű tündér a legjóságosabb: jól körülhatárolt világban él és legyőzi a hőst. Szegény Dzsoni történetében kettős átalakulás következik be, szeretettel győzik le a százarcú boszorkát és természetesen, a kacsza visszaváltozik emberré. A Hétféjű tündér hőse fontossá válik egy transzcendens lény számára: álhősből igazi hőssé válik.

A konferencia utolsó témája az olvasóvá nevelés, külföldi példával illusztrálva és egy hazai ötlet bemutatásáról szólt. Békés Pál az IBBY, (Gyermekkönyvek Nemzetközi Tanácsának) magyarországi elnöke visszautalt Boldizsár Ildikó előadására, miszerint egyre többen kérdezik meg tőle, hogy tudna-e olyan mesét írni, amelyikben a gonosz győz, erre ő mindig azt válaszolja, hogy tudna, csak nem akar. Az előadás a változásokról és a maradandó értékek továbbadásáról szólt. A változás a könyvet is érinteni fogja: többféle információs eszköz áll rendelkezésére a mai embernek, és létezik már olyan könyvhöz hasonló elektronikus hordozó, mely minden bizonnyal fölöslegessé teszi a jövőben, a papírra való nyomtatást, de maga az olvasás, mint a társadalomba való beilleszkedés eszköze továbbra is fontos szerepet játszik az életünkben.

Az évek óta fogyatkozó létszámú olvasói csoport növelésére, az olvasás népszerűsítésére Lengyelországban országos kampányt szerveztek. Lényege, hogy divatot csináltak a felolvasásból. „*Olvass naponta 20 percet a gyerekeknek*” címmel neves közéleti személyiségek szappanopera sztárjaként és magánemberként is felolvastak fő műsoridőben gyerekeiknek. Ez az ötlet adta a kiindulási alapot a Mese útja elnevezésű országos olvasóvá nevelő programhoz, amelyet az IBBY Magyarországi szekciója 2009. április 2-án indít el és 12+1, azaz 13 hónapon keresztül tart majd.

Kiss Kati, a szervezet titkára terveket is mutatott ezzel kapcsolatban. Havonta más és más mesebeli lényeket helyeznek a programok, események, játékok középpontjába, amelyekbe országszerte bármely művelődési ház, könyvtár, művelődési ház, vagy iskola bekapcsolódhat saját ötleteivel. Az internetes weboldalon látható lesz a mesehónapok elnevezése, a hónap főszervezői, könyvajánlások, foglalkozástervezetek, ötlettár, különböző játékok stb. A részletekről érdeklődni lehet Kiss Katinál az ibby@ibby.hu email címen.

A mesehónapok: Boszorkány hava; Erdő hava; Királylány hava; Lovagok hava; Manók hava; Medvék hava; Óperencia hava; Óriások hava; Ördögök hava; Sárkány hava; Tündér hava; Vándorok hava; Varázslók hava.

Mesekonferencia nem zárulhat mesemondás nélkül. A székely népmesék világába vitt el minket Budai Ilona, aki rendszeresen tart mesemondó esteket országszerte. A konferencia jó hangulatban zárult, az érdeklődők nehezen indultak útjukra.

Boldizsár Ildikó szavait idézve, a mesék befejező formulái is sokfélét jelenthetnek. „Aki nem hiszi, járjon utána” – ami annyit tesz: „legyél Te is hős a saját életedben!”